

ПО НЯКОИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО НЕПУБЛИКУВАНЕТО НА ОПОВЕСТЯВАНИЯ ЗА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА И РАЗВОЙНА ДЕЙНОСТ КАТО ЧАСТ ОТ ФИНАНСОВИТЕ ОТЧЕТИ НА БЪЛГАРСКИ ИНОВАТИВНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Доц. д-р Даниела Венциславова Георгиева¹

Резюме: В разработката са представени резултати от проведено авторско анкетно проучване сред лица, упражняващи счетоводната професия в България, относно публикуването на оповестявания за научноизследователската и развойна дейност (НИРД) във финансовите отчети на иновативни предприятия. Целта е да се изследва част от причините в счетоводната практика, свързани с подценяване на задължителното и доброволното оповестяване на информация за НИРД. Използвани са логическият, дедуктивният и сравнителният метод. Резултатите от изследването имат практико-приложно значение и представят по-задълбочен анализ на факторите, въздействащи върху публикуването на данни за НИРД от страна на предприятията в България.

Ключови думи: НИРД, оповестявания, справки, финансови отчети.

JEL: M400, M480, M410.

¹ Международно висше бизнес училище – Ботевград.

Увод

Текущо България се намира в групата на “скромните” иноватори (European Innovation Scoreboard, 2018), породено от множество фактори, включително нисък размер на инвестирани средства в научноизследователска и развойна дейност (НИРД) (Георгиева, Т., 2013, с. 27). Бюджетът на българските предприятия за създаване и внедряване на иновативни решения се формира предимно от собствени средства и постъпления от чужбина. Доверието на кредиторите към малките и средните предприятия в страната е ниско, което допълнително води до намаляване на средствата за реализиране на изследователски проекти. Пряко влияние върху доверието на кредиторите оказват оповестените във финансовите отчети на предприятията данни със счетоводен, финансов и нефинансов характер. Целта на подобни оповестявания е, от една страна, да дават сигурност, че информацията във финансовите отчети е надеждна, непредпазлива, неутрална, безпристрастна, пълна във всички съществени аспекти и най-вече необходима за вземане на обосновани икономически решения. От друга страна, те са индикатор за рентабилността на предприятието в предвидимо бъдеще. Данни от предходни изследвания относно публикуването на текстова информация с финансов и нефинансов характер обаче са показателни за ниско ниво на оповестявания за НИРД във финансовите отчети на български иновативни предприятия, прилагащи националните счетоводни стандарти (Георгиева, Д., 2020; Georgieva, D., 2019). Резултатите от анализа отчитат и преобладаваща липса на задължителните за оповестяване по стандарт данни спрямо доброволните такива. Върху непубликуването на данни за НИРД като част от оповестяванията на иновативни предприятия оказват въздействие множество вътрешни и външни фактори (Georgieva, D., 2019), които обаче не обясняват напълно предходно посочената негативна тенденция. Обяснение за неоповестяването може да се търси както в отношението на съставителите на отчетите към публикуването на текстова информация за НИРД, така и в тяхното разбиране за същността и значението на научноизследователската и развойна дейност.

Основен обект на анализ в разработката са нагласите и отношението на отговорните за изготвянето и подаването на финансови отчети лица относно оповестяването на данни със задължителен и доброволен характер за счетоводното признаване и отчитане на научноизследователската и развойна дейност. Предмет на изследване е проведено авторско анкетно проучване сред лица, упражняващи счетоводната професия в България. Целта е да се изведат някои причинно-следствени връзки и зависимости относно липсата или публикуването на оскъдна информация със задължителен и доброволен характер като част от приложенията към финансовите отчети на предприятия в страната ни. Основната изследователска задача е да се изведат мнения на счетоводители относно счетоводното отчитане на научноизследователската и развойна дейност, като същите се съпоставят с предходно авторско изследване на фактори, оказващи въздействие върху оповестяването и съдържанието на публикуваните задължителни и доброволни данни за НИРД (Georgieva, D., 2019; Георгиева, Д., 2020). Основната авторова хипотеза е, че върху публикуването на информация за НИРД като приложение на финансовите отчети на български иновативни предприятия с най-голямо влияние е субективното отношение на счетоводния и мениджърския персонал спрямо добавената стойност, която подобно оповестяване има. Това води до подценяване на оповестяванията за иновационното развитие в микро- и макроикономически план, базирано най-вече на неразбирането за същността и характера на НИРД от страна на счетоводния персонал.

Възприетите изследователски методи се основават на логическия, дедуктивния и сравнителния метод, както и на методите на анализ и синтез.

1. Литературен обзор

Проучвания относно факторите, които оказват влияние върху оповестяването на текстова информация за НИРД във финансовите отчети на 143 бр. иновативни предприятия (Georgieva, D., 2019), са показателни за това, че основно въздействие оказват видът и структурата

ПО НЯКОИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО НЕПУБЛИКУВАНЕТО ...

на капитала, както и наличието на одитен контрол (Ponce, H. at al., 2016, p.14; Wallace, R. at al., 1994; Teixeira da Silva, S. at al., 2013, p. 400; Barako, D. at al., 2006; Георгиева, Д., 2018, с.109). Най-силна е статистическата връзка между наличието на одитен контрол и публикуваните описателни данни за НИРД във финансовите отчети на анализирани организации (Cramer's V: 0.338, $p < 0.05$). В случая отчетената средна статистическа връзка обаче не обяснява открояващата се негативна практика за непълно публикуване на задължителните и доброволните сведения към отчетите (Георгиева, Д., 2020). Въпреки че анализът подкрепя и наличието на причинно-следствена връзка между размера на организациите и публикуването на информация за НИРД, подобно крайно заключение не може да се приеме за напълно релевантно поради неизпълнени условия за прилагане на избрания изследователски метод. В проучването е отчетена слаба статистическа връзка между прилаганата счетоводна база и оповестяванията (Cramer's V: 0.268, $p < 0.05$). Избраните за съставяне на отчетите счетоводни стандарти обаче имат причинно-следствена зависимост към невъзможността за коректна сравнимост на икономическата и финансовата информация за НИРД в отчетите на предприятията. Това е обяснимо с липсата на хармонизация между международните и националните стандарти, водещо до погрешни методики на представяне на данни за НИРД във финансовите отчети (Пожаревска, Р. & Сн. Башева, 2019, с. 40), и представлява пречка за яснотата и международната им съпоставимост (Alves & Antunes, 2010; Nobes & Parker, 2008). В този контекст е отчетена и средна статистическа връзка между избраната от предприятието счетоводна база и наличието на чуждестранно участие в капитала на организациите (Cramer's V: 0.206, $p < 0.05$).

Прави впечатление, че съпоставителният анализ между задължителното и доброволното оповестяване на данни за НИРД е в превес към доброволното (Георгиева, Д., 2020). В тази връзка по-голямата част от организациите, които публикуват информация за методологията и подходите при признаване и отчитане на изследователски дейности и активи, резултат от развойната фаза, оповестяват допълнителна информация, но малка част изцяло публикуват задължителните по СС 38 и МСС 38 оповестявания. Това противоречи на идеята за еднакво ниво

на оповестяване на задължителни данни от предприятия, прилагащи националните или международните счетоводни стандарти. Наличието на подобни негативни тенденции повдига въпроса, защо българските иновативни предприятия се въздържат от публикуване на оповестявания към отчетите си. Отговорът може да се търси както в отношението на съставителите на отчетите към оповестяването на данни за НИРД, така и в тяхното разбиране за същността и значението на подобен вид дейности.

2. Проучване на отношението на счетоводители спрямо признаването, отчитането и оповестяването на научноизследователската и развойна дейност

С цел да се определят отношението и разбирането на счетоводителите към признаването и отчитането на НИРД, като елемент от дейността на предприятията, е проведено авторово анкетно проучване. На база апробиран пилотен въпросник е разработен окончателен такъв чрез използване на номинални и ординални измерителни скали, както и възможности за отворен отговор на респондентите. С оглед гарантиране на достоверността на проучването проведените анкети са онлайн, индивидуални и анонимни, като е посочено изискване за подаване на актуален адрес на електронна поща в началото на попълване на въпросника. За целите на разпространението на въпросника са използвани социални мрежи и специализирани онлайн форуми за счетоводители, електронни пощи за контакт със счетоводни организации, избрани на случаен принцип от интернет. Анкетното проучване е проведено през периода май – август 2019 г. Близо 22% от изпратените 228 бр. въпросници са попълнени и обработени от автора. Резултатите от обработката на анкетните карти са получени на базата на методите на математическата статистика.

От социално-демографска и професионална гледна точка 56% от отговорилите са от женски пол, 76% имат висше образование (степен магистър), 78% имат професионален опит в областта на счетоводст-

ПО НЯКОИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО НЕПУБЛИКУВАНЕТО ...

вото над 10 години, а 48% са главни счетоводители. На база предприятията, които респондентите представляват, преобладават микропредприятията (54%), на които отговарящите предоставят счетоводни услуги. 88% от тях са нефинансови, съставлящи баланс. 24% от представяваните от анкетираните лица организации извършват научноизследователска и развойна дейност. От предходно посочените данни може да се направи заключение, че в по-голямата си част респондентите притежават необходимия житейски опит и образователна квалификация, за да могат коректно да отговорят на поставените в анкетната карта въпроси.

По-голямата част от респондентите (68%) обаче посочват, че представляваните от тях организации не изготвят и подават към НСИ нито справка за иновационната дейност, нито такава за научноизследователската и развойна дейност на предприятието. Прави впечатление, че 16% от респондентите отчитат, че представляваното от тях предприятие изготвя и подава само справка за научноизследователската и развойна дейност, докато 14% само справка за иновационната дейност. Двете справки обаче са свързани една с друга и представят една и съща дейност на предприятието в качествен и количествен аспект. Разминаването в данните може да се търси на база отговорите на въпроса: „Защо предприятието не подава нито една от двете справки“? 75% от отговорилите на този въпрос посочват, че организацията не извършва научноизследователска дейност. 71% смятат, че то не създава иновативни продукти и услуги. Като причина за неизготвяне на справките за около 41% от отговорилите на въпроса респонденти се смята невъзможността, коректно да се определи дали извършваната от организацията дейност попада в хипотезите на научноизследователска. 27% от анкетираните лица посочват, че представляваното от тях предприятие има научноизследователски проекти, но отчита разходите като текущи в съответствие с изискванията на стандартите. На база отговорите на респондентите е установено, че в над 50% от случаите главният счетоводител е лицето съставител на двете справки. Той е и съставителят на финансовите отчети и счетоводната политика на предприятието. В тази връзка неясното класифициране на дейността като научноизследователска или не от съставителя на елементите на отчета, може да се

посочи за причина за неподаване на коректна информация към статистиката.

Директен ефект върху финансовите резултати на организациите има прилаганият подход за счетоводно отчитане на разходите за НИРД при създаване на нематериален актив, който е резултат от научноизследователската дейност на предприятието (VanderPal, G., 2015, p. 138). В счетоводната теория и практика са възприети различни подходи за отчитане на изразходените средства за НИРД. Без претенции за изчерпателен анализ сред тях са:

- Всички разходи за НИРД се капитализират в себестойността на създадения ресурс.

- Всички разходи се отчитат като текущи за периода на възникването им.

- Разходите се натрупват в специално открита за целта счетоводна сметка, след което подлежат на коригиране.

- Разходите са капитализират при достигане на определени условия (селективна капитализация).

48% от отговорилите на анкетната карта са на мнение, че счетоводното отчитане на продукти от развойната дейност следва да се извърши на базата на селективната капитализация и според изискванията на приложимите стандарти. Като основни мотиви в отговорения към анкетата въпрос те посочват невъзможността за доказване на икономически изгоди на актива по време на научноизследователската фаза и съществуващият риск, ресурсът да не премине във фазата на развойната дейност. Сравнително висок е процентът (44%) на лицата, които смятат за най-подходящ подходът на пълна капитализация на разходите през отчетния период, независимо от фазата на възникването им. Респондентите основно мотивират отговора си, че първичната цел при вътрешно създаден нематериален актив, резултат от НИРД, е разработката на ресурс, което предопределя очакваните икономически ползи от употребата му. Споделя се и виждането, че ако разработката на актива не стигне до фазата на развойната дейност, то всички капитализирани разходи могат да се отчетат като загуба за предприятието по съответния законодателен ред. В допълнение респондентите отчи-

ПО НЯКОИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО НЕПУБЛИКУВАНЕТО ...

тат продължителния процес по създаване на ресурса като фактор, подкрепящ пълната капитализация. По този начин се смята, че това ще даде реална представа за себестойността на актива и справедливо ще бъдат начислявани последващите амортизационни разходи. За по-вярното и честно отчитане на подобни активи се обединяват 50% от анкетираните. 36% от респондентите посочват, че капитализацията на всички разходи в себестойността на вътрешно създаден нематериален актив ще доведе до редуциране на колебания в приходите и рентабилността на предприятието. Прави обаче впечатление, че според 40% от анкетираните пълната капитализация би довела до намаляване на инвестициите за НИРД и иновации, а според 32% това ще доведе до мотивиране на подобни дейности.

Мнозинството от респондентите (54%) се обединяват около мнението, че българските предприятия се въздържат от оповестяване на данни за НИРД, като същевременно посочват (56%), че капитализацията на всички разходи в себестойността на вътрешно създаден нематериален актив ще доведе до по-подробно оповестяване във финансовите отчети. Доброволното оповестяване на данни за НИРД няма въздействие върху постигането на определена ефективност върху дейността на предприятието в сравнение с предходен отчетен период. Подобно е мнението на 42% от анкетираните лица, докато за 40% въздействието е положително. Респондентите (60%) посочват, че оповестяването на повече данни за НИРД има положително въздействие за постигане на определени прогнозни данни за целите на инвестиционния анализ, но само според 24% то има подобно влияние върху привличането на инвестиции за научни изследвания. Въпреки че анализът на данните сочи, че за мнозинството от анкетираните публикуването на подробна информация за научноизследователската и развойна дейност на предприятието оказва положителен ефект върху достоверността на финансовите отчети (54%) и престижа на организацията (46%), то не оказва влияние върху изграждането на конкурентни предимства (24%) и постигане на желана от мениджмънта печалба (48%).

Върху оповестената от предприятията информация относно НИРД влияние оказват множество фактори на външната и вътрешната среда (Nekhili, M. at al., 2016; Archambault, J. & Archambault, M., 2003;

Francis, J. at al., 2005; Teixeira da Silva, S. at al., 2007). Без претенции за всеобхватен анализ обект на изследване в анкетното проучване е въздействието на големината на предприятието, наличието на чуждестранно участие в капитала на организацията, извършването на независим финансов одит на отчетите и избраната счетоводна база. Като причина за подобен избор може да се посочи авторската цел за извършване на съпоставителен анализ с предходно проучени финансови отчети на иновативни предприятия (Георгиева, Д., 2020; Georgieva, D., 2019). Допълнителни фактори, обект на изследване, са задълженията и счетоводната печалба като имащи съществено въздействие върху нивото на оповестяване (Teixeira da Silva, S. at al., 2013, с. 399-400). Факторите, които оказват въздействие върху публикуването на данни за НИРД във финансовите отчети на предприятията, по мнение на респондентите, са големината на предприятието (38%), изискването за извършване на независим финансов одит (38%), избраните от организацията счетоводни стандарти (32%) и наличието на чуждестранно участие в капитала (20%). Като фактори, които не оказват влияние, са посочени – размерът на задълженията (96%) и размерът на счетоводната печалба (90%) на предприятията.

В съдържателен аспект респондентите смятат, че оповестените данни следва да съдържат информация за видовете дейности, които се определят като изследователски (70%), видовете дейности, които предприятието определя като развойни (58%), момента, от който започва капитализацията на разходите (58%), данни за изпълняваните изследователски проекти (44%), както и видовете нематериални ресурси, които са резултат от дейността на организацията (66%). Идентифицирането на научноизследователската и на развойната дейност като елемент на оповестяванията не следва да се възприема като информация, която може да навреди на предприятието, а по-скоро като възможност за повишаване на репутацията му, базирана на надеждност, пълнота и достоверност на данните. Определянето на разходите, които биха могли да се отчетат като научноизследователски и развойни (за развитие), пряко зависи от вида и предмета на извършваната от организацията дейност, както и от продължителността на отделните фази на иноваци-

ПО НЯКОИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО НЕПУБЛИКУВАНЕТО ...

онния процес. То обаче е от основно значение за определяне на момента, от който следва да започне капитализирането на изразходваните средства. Въпреки мнението, че организациите следва да публикуват данни за инвестираните средства в изследователски проекти (60%) и развойна дейност (56%), детайлна разбивка на разходите по видове дейност (фундаментални, приложни, научни) не е необходима. Участващите в проучването лица (68%) отчитат, че мениджърският апарат оказва влияние върху вида на оповестените данни за НИРД във финансовите отчети на организациите, като за 34% степента на въздействие е висока.

3. Въпроси за дискусия

Липсата на репрезентативност поради малкия брой на отговорилите се отчита от автора като основно ограничение на проучването. Допълнително ограничение е и сравнително малкият брой на лицата, попълнили анкетната карта, които изготвят и подават към НСИ справка за иновационната дейност и/или справка за научноизследователската и развойна дейност. Поради посочените причини статистически връзки и зависимости не могат да бъдат надеждно анализирани. Въпреки това данните от анкетното проучване са предпоставка за последващи анализи по проблема на база следните заключения:

Първо, отношението на по-голямата част от счетоводителите, взели участие в проучването спрямо оповестяването на данни за НИРД във финансовите отчети на предприятията, е положително. Те смятат, че това ще доведе до повишаване достоверността на отчетите, престижа на организацията и ще подобри инвестиционния анализ. Това обаче противоречи на отчетеното непубликуване на информация за НИРД на проучени от автора български иновативни предприятия (Георгиева, Д., 2020; Georgieva, D., 2019). Липсата на съществени оповестявания за развойната дейност спрямо отчетеното мнение на респондентите може да се обясни с посоченото от анкетиранията лица влияние на управленския апарат върху публикуваните данни. Тези резултати под-

крепят мнението на Cheng, J. & J. Zhao (2018), че мениджърският апарат въздейства върху оповестената информация за НИРД. Това обаче не обяснява липсата на публикувани приложения към финансовите отчети на анализирани предприятия, както и ниското ниво на задължително оповестени данни.

Второ, по-голямата част от анкетирани лица посочват главният счетоводител като лицето, което изготвя и подава справката за иновационната дейност и тази за НИРД към НСИ. В същото време 41% от отговорилите посочват, че неподаването на двете справки от страна на организациите, които представляват, се дължи на невъзможността, коректно да определят дали реално се извършва научноизследователска и развойна дейност. Законодателно изискване е, в случай че не може да се разграничи фазата на научноизследователската дейност от фазата на развойната дейност на вътрешен проект за създаване на нематериален актив, разходите да се третират все едно, че те са били направени само във фазата на научноизследователската дейност (тоест отчитат се текущо). Това може да се сметне за предпоставка за некоректно отчитане на НИРД, което рефлектира и върху оповестените данни в областта. Подобна хипотеза може да се подкрепи и с факта, че в част от анализирани финансови отчети са оповестени числови данни за разходи за научни изследвания, без към тях да има публикувани необходимите оповестявания. На тази база може да се повдигне въпросът, доколко подаваните към статистиката справки са достоверни, а оттам и подаваната към национални и международни бази данни информация за иновационния потенциал и развитие на България.

Трето, сравнително еднакъв е процентът на респондентите, които подкрепят текущо прилагания подход за счетоводно отчитане на вътрешно създаден нематериален актив спрямо тези, които подкрепят пълната капитализация. Приема се, че в случай на пълно капитализиране на изразходените средства оповестената информация е по-подробна (Nekhili, M. et al., 2016). Тази идеология се възприема и от повече от половината анкетирани лица. Ако разходите се капитализират в рамките на периода на възникване, независимо от фазата, през която са изразходени, ефектът от капитализацията най-общо ще е свързан с

ПО НЯКОИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО НЕПУБЛИКУВАНЕТО ...

увеличаване стойността на активите в баланса на предприятието; висока рентабилност през отчетния период; по-ниска възвръщаемост на капитала и активите през следващите отчетни периоди, както и намаляване на печалбата на предприятието през следващите отчетни периоди (на база отчетените амортизационни разходи). Следователно възприемането на подхода не би навредил на нетния доход и възвръщаемостта на собствения капитал за текущия период, но може да окаже натиск върху възвръщаемостта на активите – ROA – и намаляване на рентабилността (Das et al., 2009). Чрез капитализация на разходите за НИРД се обобщава информацията, която има значение за инвеститорите и отразява рентабилността на научноизследователските проекти, но същевременно може да доведе до капитализиране на средства по неуспешен проект, който не носи изгода през бъдещи отчетни периоди. Според поддръжници на подхода, въпреки че научноизследователската фаза е по-високо рискована от развойната на един иновационен проект, тя е първичен, неизбежен и съществен етап от създаването на крайния продукт, поради което организациите също следва да вземат предвид изразходваните през този период ресурси при калкулиране на себестойността на актива. Смята се, че капитализирането на разходите за НИРД се избира от компании, които имат ниска рентабилност (Persson, A. & Karen, F., 2011). При селективната капитализация (текущо използваният в България подход) се намалява информационната асиметрия между фирмата и участниците на пазара (Lev, B. & Sougiannis, T., 1996). Селективната капитализация обаче може да доведе до неточни финансови прогнози, свързани с трудности при прогнозиране на икономическата изгода от научноизследователския проект, процента на капитализация на разходите, последващата амортизация и обезценки на нематериалния актив (Tami, D. et al., 2015). Привърженици на подхода защитават тезата, че той способства за по-висока точност на прогнозните данни, по-ниска дисперсия на прогнозата и по-ниска прогнозна грешка, свързана с капитализираните разходи (Mohd, E., 2005). Това е така, защото разходите за развойна дейност, които покриват критериите за капитализация, покриват и тези за признаване на даден ресурс в състава на активите на предприятието. В допълнение чрез подхода се представя важна информация за инвеститорите и от

тази гледна точка е положително свързан с възвръщаемостта и цените на акциите на организациите (Cazavan-Jeny, A. & Jeanjean, T., 2003). Въпреки това селективната капитализация е обвързана с определена доза субективизъм при определяне дали са достигнати критериите за капитализиране. Това се обуславя най-вече с разнообразния характер на научните изследвания, предмета на дейност на предприятието, вида на създадения краен продукт. Поради тази причина при капитализирането на разходите е възможна по-голяма намеса от страна на мениджърския персонал и предоставяне на целенасочени данни във финансовите отчети на предприятието (Callimacy, A. & Landry, S., 2003, p.134).

Четвърто, по-голямата част от респондентите посочват данни, имащи допълнителен характер, като такива, които следва да се въведат в подлежащата на оповестяване информация към финансовите отчети на организациите, в частта НИРД и вътрешно създадени нематериални активи. Това не може да се възприеме като причина, обясняваща липсата на подлежащите на задължително оповестяване данни за НИРД в анализирани отчети на български иновативни предприятия (Георгиева, Д., 2020). Въпреки това следва да се повдигне въпросът, доколко респондентите придават по-голямо значение на задължителното оповестяване за НИРД спрямо доброволното? Също така при един съпоставителен анализ на съдържанието на допълнително оповестените данни във финансовите отчети на проучени предприятия (Георгиева, Д., 2020) и посочената от анализирани лица информация за публикуване се открояват съществени различия. По-конкретно приоритетно посочените от респондентите информация за детайлно класифициране на дейностите като научноизследователски и развойни, както и моментът, от който започва капитализацията на разходите, не са обект на оповестяване в анализирани отчети. Подходящо и полезно е да се направи по-задълбочено проучване на причините, поради които счетоводният персонал оповестява или не информация за НИРД, която счита за съществена.

Заклучение

Анализът на анкетните карти е показателен за липса на задълбочено разбиране на респондентите спрямо същността на научноизследователската и развойна дейност и „мълчаливо“ подкрепяне на текущата практика за неоповестяване на подобна информация. Това може да се обясни с факта, че българските предприятия не разработват високо технологични иновации, а приоритетно насочват своите научноизследователски дейности в посока създаване на инкрементални продукти или процесни новости. На настоящия етап държавната политика е фокусирана към извършване на данъчни проверки, като се пренебрегват оповестяванията за НИРД като фактор, който може да окаже положително въздействие върху иновационния потенциал на страната ни. Подобно е и отношението на счетоводния персонал, чийто фокус е насочен към изпълнение на предимно данъчно-административни функции и задачи. В контекста на текущото глобално технологично развитие непубликуването на задължителната информация за научноизследователската дейност на иновативни предприятия може да подложи под съмнение верността на посочените в отчета данни.

Използвани източници

Георгиева, Д. (2018). Дълготрайните материални и нематериални активи, и стоково-материалните запаси като елементи на счетоводната политика на хотели в България. *Социално-икономически анализи* 10 (2), Велико Търново, с. 103-111.

Георгиева, Д. (2020). Фактори, които оказват въздействие върху оповестяванията за научноизследователска и развойна дейност на български иновативни предприятия. *Приносите на счетоводството в икономическата наука*, ИК УНСС, с. 341-348.

Георгиева, Т. (2013). *Източници на иновативен растеж – национални измерения*. Balkan Publishing Company Ltd., София.

- Пожаревска, Р., Башева, Сн. (2019). Счетоводно представяне на резултатите от иновационните дейности - актуални проблеми. *Иновации и предприемачество в образованието и бизнеса*, МВБУ.
- Alves, M. C. G., Antunes, E. C. (2010). *A Implementação das Normas Internacionais de Contabilidade na Europa—Um Estudo Comparativo*. Retrieved October 28, 2019, from https://www.researchgate.net/publication/46464642_A_Implementacao_das_Normas_Internacionais_de_Contabilidade_na_Europa_-_Um_Estudo_Comparativo.
- Archambault, J., Archambault, M. (2003). A multinational test of determinants of corporate disclosure. *The International Journal of Accounting*, vol. 38, n. 2: 173–194.
- Barako, D. G., Hancock, P., Izan, H. Y. (2006). Relationship between corporate governance attributes and voluntary disclosures in annual reports: the Kenyan experience. *Financial Reporting, Regulation and Governance*, vol. 5, n. 1: 1-26.
- Callimacy, A., Landry, S. (2003). The effect of management incentives and cross-listing status on the accounting treatment of R&D spending. *The Journal Of International Accounting, Audit and Taxation*, vol. 12, n. 2: 131-152.
- Cazavan-Jeny, A., Jeanjean, T. (2003). Value relevance of R&D reporting: a signalling interpretation. *Working paper 2003-12 CEREG University Paris IX Dauphine*, France.
- Cheng, J., Zhao, J. (2018). Research on the relationship between R&D textual disclosure and profitability. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, vol. 281, Atlantis press: 405-410.
- Das, A., Kumar, V., Kumar, U., Haldar, R. (2009). *Impact of R&D expenditure on financial performance: a study of Canadian IT firms*. ASAC, Niagara Falls, Ontario.
- European innovation scoreboard (2018).

ПО НЯКОИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО НЕПУБЛИКУВАНЕТО ...

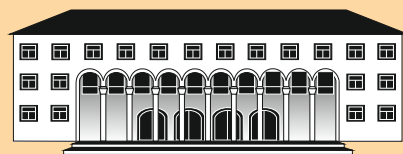
- Francis, J., Khurana, I., Pereira, R. (2005). Disclosure incentives and effects on costs of capital around the world. *The Accounting Review*, vol. 80, n. 4: 1125–1162.
- Georgieva, D. (2019). Mandatory and voluntary R&D data disclosure: evidence from Bulgaria. *Academy of accounting and financial studies journal*, Volume 23, Issue 5, p. 1-8.
- Lev, B., Sougiannis, T. (1996). The capitalization, amortization, and value-relevance of R&D. *Journal of Accounting and Economics*, vol. 21:107–138.
- Mohd, E. (2005). Accounting for Software Development Costs and Information Asymmetry. *The Accounting Review*, vol. 80, n. 4: 1211–1231.
- Nekhili, M., Hussainey, K., Cheffi, W., Chitoui, T., Tchakoute-Tchuigoua, H. (2016). R&D narrative disclosure, corporate governance and market value: evidence from France. *The Journal of Applied Business Research*, vol. 32, n. 1: 111-126.
- Nobes, C., Parker, R. (2008). *Comparative international accounting*. London: Prentice Hall.
- Persson, A., Karen, F. (2011). *Capitalization and the income smoothing hypothesis – a study of swedish listed companies*. Retrieved August 29, 2019, from <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:427182/FULLTEXT01.pdf>.
- Ponce, H., E. Hlaciuc, D. Mateş, Măciucă, G. (2016). Empirical Study of Financial Disclosure Compliance with IFRS: Evidence from listed Romanian Companies. *Journal of Accounting and Auditing: Research & Practice*, vol. 2016.
- Tami, D., Brigitte, E., Wolfgang, S., Leif, S. (2015). Research and development, uncertainty, and analysts' forecasts: the case of IAS 38. *Journal of International Financial Management & Accounting*, vol. 26, n. 3: 257-302.

- Teixeira Da Silva, S., A. Morais, Curto, J. (2013). Disclosure of R&D activities. *Global Business Perspectives*, 1(4), 391–417.
- VanderPal, G. (2015). Impact of R&D Expenses and Corporate Financial Performance. *Journal of Accounting and Finance*, vol. 15, n. 7: 135 – 149.
- Wallace, R., Naser, K., Mora, A. (1994). The relationship between the comprehensiveness of corporate annual reports and firm specific characteristics in Spain. *Accounting and Business Research*, vol. 25, n. 97: 41–53.

ISSN 0861 - 6604

БИЗНЕС управление

БИЗНЕС управление 1/2021

ИЗДАНИЕ НА
СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ
„Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЩОВ

1/2021

Редколегия на сп. „Бизнес управление“

Редколегия на сп. „Бизнес управление“

Проф. д.н. Борислав Борисов – главен редактор, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Проф. д-р Красимир Шишманов – зам. главен редактор, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Проф. д.н. Божидар Божинов, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Доц. д-р Иван Марчевски, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Доц. д-р Ирена Емилова, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Доц. д-р Любчо Варамезов, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Доц. д-р Румен Ерусалимов, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Доц. д-р Силвия Костова, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ – Свищов

Доц. д-р Симеонка Петрова, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ – Свищов

Международна редколегия на сп. „Бизнес управление“

Проф. д. ик. н. Дмитрий Чистов – Финансов университет при правителството на руската федерация, Москва, Русия.

Проф. д. ик. н. Татьяна Орехова – Донецки национален университет, Виница, Украйна

Проф. д. ик. н. Виктор Чужиков - Киевския национален икономически университет „Вадим Гетман“, Украйна.

Проф. д-р Йото Йотов – Драксел университет, Филадельфия, САЩ

Проф. д-р Дариуш Новак - Университет по икономика и бизнес, Познан, Полша

Проф. д-р Синиша Зарич – Университет на Белград, Сърбия

Доц. д-р Йоана Панагорец – Университет Валахия, Търговище, Румъния

Стилов редактор – Анка Танева

Превод на английски език – ст. преп. Румяна Денева,

ст. преп. Радка Василева

Технически секретар – Живка Тананеева

Дадено за печат на 19.03.2021 г., излязло от печат на 23.03.2021 г.,
формат 70x100/16, тираж 40

© Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов,
ул. „Ем. Чакаров“ 2, тел.: +359 631 66298

© Академично издателство „Ценов“, Свищов, ул. „Градево“ 24

БИЗНЕС **управление**

Стопанска академия
„Д. А. Ценов“ – Свищов

Година XXXI, кн. 1, 2021

СЪДЪРЖАНИЕ

МЕНИДЖМЪНТ практика

ИЗГРАЖДАНЕ НА ЕФЕКТИВНА ВРЪЗКА "ОБРАЗОВАНИЕ – НАУКА – БИЗНЕС" – СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ И СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА НА РАЗХОДИТЕ ЗА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ Доц. д-р Красимира Славева	5
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В ИКОНОМИКАТА И ОБРАЗОВАНИЕТО НА РЕПУБЛИКА БЕЛАРУС: СЪСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ Олга Пугачьова	23
КЛЮЧОВИ АСПЕКТИ ОТНОСНО ДЪЩЕРНОТО ДРУЖЕСТВО В КОНЦЕПЦИЯТА ЗА МЯСТО НА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ Ас. д-р Стойчо Дулевски	41
ПО НЯКОИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО НЕПУБЛИКУВАНЕТО НА ОПОВЕСТЯВАНИЯ ЗА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА И РАЗВОЙНА ДЕЙНОСТ КАТО ЧАСТ ОТ ФИНАНСОВИТЕ ОТЧЕТИ НА БЪЛГАРСКИ ИНОВАТИВНИ ПРЕДПРИЯТИЯ Доц. д-р Даниела Венциславова Георгиева	56
ГЪВКАВА ОРГАНИЗАЦИЯ НА РАБОТА – ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ Анна Вайтр	73